

Posudek na diplomovou práci „Kdo jsou nositelé postmaterialistických hodnot? Sociodemografické charakteristiky postmaterialistů v České republice a v Německu“ autorky Báry Hanžlové

Tereza Stöckelová (vedoucí práce)

Předložená diplomová práce se zabývá teorií postmaterialismu R. Ingleharta. V první části představuje tuto teorii v jejích postupných reformulacích a shrnuje a diskutuje její kritiky. V druhé části se pak zabývá kvantitativním ověřením několik hypotéz formulovaných na základě rozboru provedeném v první části, a to na datech z České republiky a východní a západní části Německa.

Práce má jasnou strukturu, argumentaci i cíle. Autorka důsledně a samostatně zpracovala korpus literatury R. Ingleharta, jeho pokračovatelů a kritiků. Zpracovala sekundární kvantitativní analýzu dat z let 1990 – 2008. Jelikož se profesně nezabývám kvantitativní analýzou dat, nejsem schopna detailně posoudit zvolenou metodu, její správnost a originalitu (proto jsem po vzájemné domluvě tento aspekt práce se studující ani v průběhu výzkumu nekonzultovala), nicméně na úrovni, na které zvolený postup dovedu posoudit, považuji analýzu za precizní a dobře argumentovanou. Formální, jazyková a stylistická kvalita textu je odpovídající podavkům na diplomovou práci.

K diskuzi při obhajobě navrhuji závěr práce, který se týká vztahu postmaterialismu a úrovně vzdělání, kterou autorka ukazuje jako podstatnou. Jakkoli autorka hovoří v závěru o posílení ekologické výchovy, teze, kterou formuluje a empiricky ověřuje, se týká *úrovně vzdělání*. Obsah vzdělání i přístup k němu se ovšem v poslední době mění. Pojetí vzdělání jako rozvoje vědění a osobnostního zrání je, minimálně v ideových dokumentech a nastavení vzdělávacích politik, stále silněji přesměrováváno k pojetí vzdělání jako investice do vlastní ekonomické budoucnosti a uplatnitelnosti na trhu práce (v případě studujícího – „klienta“) a makroekonomické budoucnosti a konkurenceschopnosti země (v případě role škol a převedším univerzit ve společnosti). Domnívám se proto, že otázka, nakolik prostřednictvím zvyšování počtu lidí s vyšší úrovní vzdělání budeme společnost posouvat z postmaterialismu je otevřenější a komplexnější, než jak naznačuje závěr autorky. Týká se nejen úrovně ale i formy a obsahu vzdělání.

V podobném směru bych vítala i úvahu nad významem jednotlivých položek Inglehartovy baterie a jeho vývoje v čase. Například otázka svobody slova má v době internetu jinou valenci než před 20ti lety: problém politických práv a svobod se v současných západních společnostech bude formulovat poněkud v jiných termínech. Stejně tak v kontextu současných neoliberálních „reforem“ je zásadní otázkou, proti zvyšování cen čeho je nebo není prioritou bojovat (ceny zboží? nebo ceny vzdělání či zdravotní péče jako původně veřejných statků?). Tento rozbor by měl být součástí práce a obhajoby nikoli kvůli tomu, že by snad Inglehartova baterie neměla být používána, ale proto, abychom si lépe uvědomili, na co se vlastně ptáme a na co nám analýza může a nemůže odpovědět.

Konečně považuji z hlediska celkového argumentu práce o vztahu postmaterialismu a ekologie (ale i Inglehartovy teorie obecně) za velmi důležitou následující úvahu. Inglehartova baterie částečně explicitně (v bodě a), částečně implicitně pracuje s představou národního státu jako rámce, vůči kterému se respondenti vyslovují. Ekonomická prosperita západního světa, která podle hypotézy pomohla k jeho přechodu směrem k postmaterialismu, byla (a je) ale z podstatné části založena na „vývozu“ ekologických (a sociálních) dopadů do zemí tzv. třetího světa (dovoz surovin, levná, leckdy dětská práce, ekologicky škodlivé výroby a nejnověji skleníkové plyny¹). Díky těmto mechanismům nemuseli občané západních států naléhavě řešit cenovou hladinu a základní materiální zázemí svých životů (dnes v souvislosti s ekonomickou krizí i podstatnějšími změnami ve světové ekonomice se situace leckde mění). Zároveň však víme, že ekologická otázka, je v posledku otázkou planetární. Představená perspektiva postmaterialismu je teoreticky a metodologicky nacionalistická (v popisném slova smyslu). Jak jí precizněji vztáhnout k ekologické otázce jako otázce planetární?

¹ K poslednímu bodu viz např. nedávnou analýzu G. Monbiota
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/may/23/pollution-developing-world-emissions>.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou. Pokud oponent/ka zabývající se kvantitativní analýzou shledá v pořádku statistickou analýzu provedenou v empirické části práce, navrhuji práci hodnotit 19 body.

V Praze, 1.6.2011

Tereza Stöckelová